

Nr 940

Av herr Bergqvist m. fl., om ökad samhällsrepresentation i allmännyttiga stiftelser.

Koncentrationsutredningen kom i sitt betänkande "Ägande och inflytande inom det privata näringslivet" (SOU 1968: 7) att fästa uppmärksamheten på ett antal s. k. allmännyttiga stiftelser, som genom sitt aktieinnehav utgör ett mäktigt redskap för vissa grupper inflytande över näringslivet.

Vanligtvis har dessa stiftelser bildats genom en donation, som ej gåvobeskattats. Donatorns arvingar har sedan som styrelseledamöter kunnat bestämma över den oreducerade förmögenheten bl. a. genom att utöva rösträtt för stiftelsens aktier. Om de efterlevande i stället hade ärvt förmögenheterna, skulle arvsskatten utgjort upp till 60 procent av kapitalet. Även belopp som testamenteras till stiftelser med vissa allmännyttiga ändamål befrias från arvsskatt. Man kan således konstatera att genom dessa skatteförmåner som regel mer än hälften av stiftelsens ursprungliga kapital motsvaras av outtagen skatt.

Stiftelsernas tillgångar är ofta till den helt dominerande delen placerade i aktier, och därför har man kunnat tillgodogöra sig den på lång sikt mycket starka stegringen av aktievärdena. Det allmänna avstår från att ta ut inkomstskatt på kapitalavkastningen, och stiftelserna utsätts inte heller för förmögenhetsskatt. Eftersom man ofta underlåter att dela ut hela kapitalavkastningen till de ändamål stiftelsen skall främja utan i stället lägger en del av denna avkastning till stiftelsernas kapital, har det uppstått en mycket snabb ökning av dessa stiftelsers förmögenhet. Stiftelsernas betydelse som centrum för inflytande i det privata näringslivet har ökat i motsvarande mån.

Den största stiftelsen är Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som bildades år 1917 genom en donation på 20 milj. kr. Dess tillgångar kan i dag uppskattas till mellan 400 och 500 milj. kr. Varje år läggs till kapitalet minst 10 procent av avkastningen (f. n. minst 1 milj. kr.). I koncentrationsutredningen framhålles följande: "Tillgångarna hos Knut och Alice Wallenbergs stiftelse ägs varken av privatpersoner eller det offentliga. Stiftelsens aktieinnehav är genom sin storlek och sammansättning avgörande för storleken av den Wallenbergska intressesfären. Familjen Wallenbergs starka position inom svenskt näringsliv bygger därför på den fullständiga kontrollen över en förmögenhetsmassa, som inte tillhör familjen."

Till detta kan fogas det ovannämnda förhållandet att den helt övervägande delen av stiftelsens förmögenhet uppstått genom att samhället medgivit skattebefrielse med hänvisning till de ändamål stiftelsen avser att främja.

Mot denna bakgrund vore det enligt vår mening rimligt att man sätter in en majoritet av samhällsrepresentanter i styrelsen för stiftelser av denna typ. Stiftelsen fortsätter därvid att främja de allmännyttiga ändamål som från början avsetts.

Möjligheten att splittra upp större stiftelser i mindre i syfte att undgå samhällskontroll bör inte tillåtas. Samhällskontroll över mindre stiftelser med aktieinnehav bör också övervägas, särskilt i de fall då flera små stiftelser samtidigt är knutna till en viss privat inflytandegrupp.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär lagförslag med innebörd att en majoritet av samhällsrepresentanter skall ingå i styrelsen för stiftelser med omfattande aktieinnehav.

Stockholm den 28 januari 1970

Jan Bergqvist (s)

Åke Gustafsson (s)

Sture Ericson (s)

Mats Hellström (s)

i Nässjö

i Örebro